

Document de la Constantin Brâncoveanu privitor la Mănăstirea Dintr-un Lemn (1689)

**LAURENȚIU-ȘTEFAN
SZEMKOVICS**

La Arhivele Naționale Istorice Centrale din București, în Fondul „Mănăstirea Dintr-un Lemn”, se află, printre altele, un document emis la București, în 1689 (7197) februarie 5, prin care Constantin Brâncoveanu, domnul Țării Românești (1688-1714)¹, a militat Mănăstirea Dintr-un Lemn cu slobozia² Căinești, din județul Vâlcea, ce cuprindea 30 de case de oameni iertați de unele dări. Documentul, scris cu cerneală neagră, în limbile slavonă și română cu caractere chirilice, are monograma³ domnească, o parte din titulatura domnului și câteva litere din text cu chinovar⁴. Invocația simbolică⁵ și litera inițială sunt în ligatură⁶, formate din două frunze de acant așezate în pal⁷, afrontate⁸ și terminate cu o floare, în culori argintiu, verde-deschis și roșu pe alocuri, înconjurată de steluțe roșii.

Documentul este validat cu un sigiliu rotund (52 mm), timbrat mobil, cu foiță de hârtie romboidală, albă, care are în emblemă⁹, în scut¹⁰ în formă de măr, două personaje încoronate, redată în întregime și din față, flancând un arbore, cu coroana în formă de picătură, mărginit, la baza trunchiului, de slovo-cifrele **ZP-YZ** (7197), pe vârful căruia stă acvila cruciată¹¹, însoțită, la dreapta de soare, la stânga de crai nou. Scutul, timbrat¹² de o coroană închisă, terminată cu un glob crucifer¹³, de la care pornesc lambrechini¹⁴ sub formă de fâșii, are pe flancuri motive baroce și tenanți¹⁵ două personaje care stau cu spatele lipit de el (scut), redată din profil, privind spre marginile sigiliului. În exergă¹⁶, între un cerc liniar la interior și o ghirlandă rotundă la exterior, legenda¹⁷ în limba slavonă: **† IO COSTANDIN BASARAB VOEVOD B(O)JIU M(I)L(OS)TIU G(OSPO)D(A)R ZEMLI UGR(O)VL(A)HII** († IO CONSTANTIN BASARAB VOIEVOD, DIN MILA LUI DUMNEZEU DOMN AL ȚĂRII ROMÂNEȘTI).¹⁸

† *Milostiiu Bojiiu, Io Costandin Basarab voevod i gospodar zemle Ungrovlahscoe*¹⁹. *Davat gospostvo mi siiu povealenie gospostva mi*²⁰ sfintei și dumnezeieștii mănăstiri ce să chîiamă Deunlemnu, unde iaste hramul al preacinstitei și de Dumnezeu născătoare pururea fecioara Mariia, care iaste zidită și înălțată den temelîia ei de răposatul moșul domnii mele Preda Brâncoveanul ce a fost vornic mare și tuturor călugăriților câte vor fi lăcuitoare într-acest sfântu locaș, ca să-i fie sfintei mănăstiri sloboziia care iaste lângă svinta mănăstire ce să chîiamă Cîinești, *ot sud*²¹ Vâlcea, însă case 30 în paace și ertați de bir²², de taleri²³, de miere cu ceară, de găleată²⁴ cu fân, de sămării²⁵, de car de oaste, de zahareale²⁶, de birul haraciului²⁷ și de birul oștii, de birul lefilor, de vacă grasă, de sursaturi²⁸, de birul untului și de rumtorile²⁹ și sataralele³⁰ ce să pun pre siliști, de podvoade³¹, de mertice³², de conace, de cai de olac³³ și de toate dăjdile³⁴ și orânduialele³⁵ câte vor eși de la vistierîia domnii mele preste an în țară, de niciunile, nimic val³⁶ sau bântuială³⁷ să n-aibă, ca să poată fi numai de treaba și de poslușanîia³⁸ svintei mănăstiri, pentru că această slobozie ce scrie mai sus, fost-au ertată și mai denainte vreame de răposatul moșul domnii mele Matei Băsărab voevod.

Și tot au avut sloboziia aceasta milă până în zilele lui Gligorie Vodă. Iară de atunce încoace au încăput slobozia aceasta în rândul țării, de au dat la toate dăjdile în rândul cu țara. Și pentru multele dăjdii neputând mai birui să mai dea nevoile, s-au fost răsipit oamenii dentr-această slobozie, de au fugit prent-alte părți. Și fiind la această svintă mănăstire ce scrie mai sus călugărițe lăcuitoare, ele ca niște fâmei neputincioase n-au mai putut căuta ca să facă sloboziei vreun așezământ, ci au fostu rămas svinta mănăstire fără de oameni și fără de niciun ajutor den nicio parte. Iară acum, după ce ne-au miluit Domnul Dumnezeu și pre noi cu domniia țării aceștia și fiind această svintă mănăstire înălțată den temelîia ei de răposatul moșul domnii mele Preda vornicul, domniia mea m-am milostivit de o am miluit cu aceste case de oameni ce scriu mai sus și i-am er(tat) domniia mea ... bună pace de toate dăjdile câte vor fi pre an (în țara) domnii mele, de niciunile să n-aibă niciun val, nimic, numa(i) să aibă a darea la seama cea mare de nume *po ughi*³⁹ l, iară (de) altele, de toate câte scriu mai sus, să aibă paace, ca să poată fi numai de treaba și ajutorul svintei mănăstiri și de hrana și îmbrăcămîntea maicelor călugărițe, iară domnii mele și răposați(lor) părinților domnii mele, veacinică pomenire.

Și am întărit domnia mea această milă și cu mare blestem: pre carele va alege Domnul Dumnezeu a fi domnu și biruitor Țării Rumânești în urma domnii noastre, au din sângele domnii mele, au den neamul domnii mele, au dentr-alt neam, de va înnoi și va întări această milă pre tocmeala cum scrie mai sus, pre acela domnu Domnul Dumnezeu să-l hrănească și să-l păzească întru domnia lui și să-i fie în veaci sufletul lui la răpaosu. Iară care nu va înnoi, nici va întări această milă, ci va călca și va strica, acela să fie supt blestem.

*I ne ot cogojdo nepocoleabimo, porizimo gospodstva mi*⁴⁰. *Seje ubo isvedeatelie postavleaem gospodstva mi*⁴¹: Ventilă Corbeanul *vel*⁴² ban *Cralevschie* *i*⁴³ Ghinea *vel*⁴⁴ vornic *i*⁴⁵ (...) *vel*⁴⁶ logofăt *i*⁴⁷ Țordache Cantacuzino *vel*⁴⁸ spătar *i*⁴⁹ Cârstea *vel*⁵⁰ vistier *i*⁵¹ Alixandru *vel*⁵² clucer *i*⁵³ Dumitrașco Caramalăul *vel*⁵⁴ postelnic *i*⁵⁵ Diicul *vel*⁵⁶ stolnic *i*⁵⁷ Barbul *vel*⁵⁸ păharnic *i*⁵⁹ Șerban *vel*⁶⁰ comis *i*⁶¹ Dumitrașco *vel*⁶² pitar *i*⁶³ Costandin Știrbeaiu *vel*⁶⁴ slujer.

Și ispravnic, Bunea *vtori*⁶⁵ logofăt.

*I napisah az*⁶⁶ *Neagoe logofăt vă gradu*⁶⁷ *București, februarie, 5 dni*⁶⁸, *văleat*⁶⁹ 7197.

† *Io Costandin voevod, Bojiei milostiei, gospodin*.⁷⁰

Io Costandin voevod (m.p.).

A DOCUMENT SIGNED BY CONSTANTIN BRÂNCOVEANU REGARDING DINTR-UN LEMN MONASTERY (1689)

The article reveals a document that was discovered at the National Historical Central Archives from Bucharest, in the Dintr-un Lemn Monastery fund. It was issued in Bucharest, in 1689 (7197) February 5, by Constantin Brâncoveanu.

Keywords: Constantin Brâncoveanu, Dintr-un Lemn Monastery, 1689, Bucharest, document.

NOTE

1 Petru Demetru Popescu, *Viețile voievozilor, domnilor și regilor poporului român*, Editura Vitruviu, București, 2008, p. 173-178.

2 Slobozie, slobozii = permisiune: a) (în Țara Românească și Moldova) sat de coloniști (străini fugari sau băștinași) întemeiat pe un loc pustiu sau pustiit, stăpănit de un boier sau de o mănăstire, dar având anumite privilegii domnești (scutiri de bir, de prestații etc.); b) scutire de dări acordată de domnitor locuitorilor satelor, în scopul repopulării acestora; c) colonie; *Noul dicționar universal al limbii române*, autori: Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu, ediția a doua, Editura Litera Internațional, București-Chișinău, p. 1345.

3 Monogramă = figură formată din litere dispuse într-un anumit mod, deseori folosindu-se diferite metode de prescurtări, suprapunere, ligatură, trunchiere, contracție; în general sunt astfel reprezentate numele suveranilor, cuvinte sau formule cu o anumită semnificație juridică. Monograma, cuprinzând numele și titlurile suveranilor, devenită un semn distinctiv al unor acte emise în cancelariile lor, a avut rol de mijloc de validare; *Dicționar al științelor speciale ale istoriei. Arhivistică, cronologie, diplomatică, genealogie, heraldică, paleografie, sigilografie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 170.

4 Chinovar = substanță roșie, obținută din plante sau sulfură roșie de mercur, utilizată la scrierea (mai ales a literei inițiale majuscule, ornamente și miniaturi) și la sigilarea actelor. Fiind culoarea care exprimă suveranitatea, măreția, a fost intens folosit la validarea actelor domnești; *Dicționar al științelor speciale*, p. 69.

5 Invocația simbolică = figură cu aspect cruciform sau o monogramă redând prescurtat numele Isus, evocând protecția divină pentru conținutul actului pe suportul căruia este gravat; element al intitulăției suveranilor în formă de cruce realizată simplu sau ornamentată cu diferite elemente geometrice ori florale, exprimând faptul că numitul conducător deține puterea prin voința divină. Este plasată, de obicei, la începutul actului ori legendei sigilare, sau precede semnăturile martorilor; *Dicționar al științelor speciale*, p. 143.

6 Ligatură = reunire a mai multor litere într-un singur semn grafic.

7 Palul = piesă onorabilă și este obținut prin trasarea a două linii verticale în centrul scutului; *Dicționar al științelor speciale*, p. 186.

8 Afrontate = două personaje, animale sau obiecte plasate față în față; *Dicționar al științelor speciale*, p. 19.

9 Emblemă = reprezentarea gravată pe suprafața unui sigiliu; *Dicționar al științelor speciale*, p. 109.

10 Scut = partea centrală a unei steme, simbolizând arma de apărare a cavalerilor medievali, pe care aceștia își reprezentau blazonul. Scutul are forme variate, după epoca și aria geografică în care a apărut; *Dicționar al științelor speciale*, p. 211.

11 Acvila cruciată = pasăre heraldică purtând în cioc o cruce; *Dicționar al științelor speciale*, p. 17.

12 Timbrat = termen care indică poziția unei mobile față de scut. Este propriu coifului cu cimier și lambrechini; *Dicționar al științelor speciale*, p. 230.

13 Glob crucifer = sferă suprapusă de o cruce care se găsește în vârful coroanelor închise, în mâna unor personaje sau deasupra unor scuturi; este însemn al puterii suverane, atribut al suveranității. În heraldica românească globul crucifer este întâlnit în stemele Țării Românești, în armele Moldovei și armeriile statului român. Sfera simbolizează pământul, iar crucea de pe sferă simbolizează dominația creștină asupra lumii; *Dicționar al științelor speciale*, p. 127; Paola Rapelli, *Simboluri ale puterii și mari dinastii*, Monitorul Oficial, 2009, p. 40-41.

14 Lambrechini = ornament exterior al scutului înfățișat ca niște fâșii din stofă sau vrejuri vegetale care cad din vârful scutului pe laturile acestuia. Lambrechinii au fost reprezentați, din punct de vedere al formei, în funcție de stilul artistic dominant (gotic, renaștere, baroc, rococo, etc.). Ei amintesc acoperământul coifului sfâșiat în lupte. În mod obișnuit, lambrechinii sunt înfățișați, din punct de vedere cromatic, prin atribuirea smaltului principal al scutului părților exterioare, iar metalului sau a culorii celei mai însemnate mobile din scut, celor interioare; *Dicționar al științelor speciale*, p. 152.

15 Tenant = element exterior al scutului, personaj uman care sprijină scutul; *Dicționar al științelor speciale*, p. 229.

16 Exergă = spațiul de la marginea câmpului sigilar, de obicei cuprins între două sau mai multe cercuri (ce pot fi liniare, șnurate, perlate, etc.), în care se gravează textul legendei; *Dicționar al științelor speciale*, p. 111.

17 Legendă = textul scris, de obicei la marginea spațiului sigilar, circular de la dreapta spre stânga, indicând numele și atributele posesorului; *Dicționar al științelor speciale*, p. 153.

18 V.A. Urechia, *Schițe de sigilografie românească*, (II), în „Revista literară”, XII, 1891, nr. 11, p. 162; idem, *Notice sur les armoiries du peuple roumain*, Maçon, 1901, p. 14; P. V. Năsturel, *Stema României. Studiu critic din punct de vedere heraldic cu numeroase figuri în text*, București, Tipografia «Voința Națională», 1892, p. 119, fig. 38; G. I. Ionescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, București, Stabilimentul grafic I. V. Socescu, 1899, p. 118; Maria Dogaru, *Sigiliile mărturii ale trecutului istoric. Album sigilografic*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 75, fig. 53 a, b; Ileana Căzan, *Imaginar și simbol în heraldica medievală*, Silex, București, 1996, pl. IV, 1; Laurențiu-Ștefan Szemkovics, Maria Dogaru, *Tezaur sfragistic românesc. I. Sigiliile emise de cancelaria domnească a Țării Românești (1390-1856). Trésor sfragistique roumain. I. Les sceaux emis par la chancellerie princière de la Valachie (1390-1856)*, Ars Docendi, București, 2006, p. 132-133 și p. 179, fig. 187; Laurențiu-Ștefan Szemkovics, *Cinci sigilii care au aparținut lui Constantin Brâncoveanu și soției sale, Marica*, în „Administrație românească arădeană. Studii și comunicări din Banat-Crișana. 95 de ani”, coordonatori Doru Sinaci, Emil Arbonie, vol. VIII, Arad, 2014, p. 78; idem, *Sigilii ale domnitorului Constantin Brâncoveanu*, în „Acta Bacoviensia”.

Anuarul Arhivelor Naționale Bacău, IX, Editura Magic Print, Onești, 2014, p. 63-64; *Constantin Brâncoveanu 300 - Documente de arhivă*, autori: Claudiu-Victor Turcitu, Ileana Dincă, Codruța Mihailovici, Laurențiu-Ștefan Szemkovics, DAR DEVELOPMENT ASSOCIATION, 2014, p. 284, 294-295; Laurențiu-Ștefan Szemkovics, *Documente de la Constantin Brâncoveanu privitoare la unele mănăstiri și persoane din județul Gorj (1688-1712)*, Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2015, p. 35-36, 68-69; idem, *Șase documente cu sigilii de la Constantin Brâncoveanu*, în „Studii Slătinenne”. Număr dedicat profesorului dr. Bogdan Ion Bădițoiu la împlinirea vârstei de 60 de ani, coordonatori: Ion Ivașcu, Dan Bodea, anul VIII, 2014, vol. XIV, nr. 1, 123-124; idem, *Documente de la Constantin Brâncoveanu referitoare la Mănăstirea Argeșului (1688-1703)*, Editura Ordessos, Pitești, 2016, p. 64-65; idem, *Documente de la Constantin Brâncoveanu privitoare la Mănăstirea Hurezi și la unele localități din județul Vâlcea (1691-1714)*, Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, Brăila, 2017, p. 28-29, 52-53; *Constantin Brâncoveanu 300 - Documente din Arhivele Naționale*, ediția a II-a, autori: Claudiu-Victor Turcitu, Ileana Dincă, Codruța Mihailovici, Laurențiu-Ștefan Szemkovics, Editura DAR DEVELOPMENT PUBLISHING, 2016, p. 282, 288.

19 Din mila lui Dumnezeu, Io Constantin Basarab voievod și domn al Țării Românești.

20 Dă domnia mea această poruncă a domniei mele.

21 Ot sud = din județul.

22 Bir = dare datorată la început exclusiv domnului, mai târziu vistieriei publice; contribuție generală pentru nevoile statului, reprezentant al intereselor colective; *Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*, coordonatori: Ovid Sachelarie și Nicolae Stoicescu, colectiv de autori, Edit. Acad. Rom., București, 1988, p. 42-44.

23 Taler, taleri = monedă de argint de dimensiuni mari, bătută prima dată în anul 1484, de Sigismund regentul Tirolului (1446-1496), cu o valoare de un gulden de aur, adică 60 creițari. Se mai numea gros-gulden sau guldiner. Talerul s-a răspândit în toată Europa, cel mai des întâlnit fiind cel olandez, bătut din a doua jumătate a secolului al XVI-lea până la începutul secolului al XVIII-lea. Întrucât acesta avea pe avers un leu rampant, era cunoscut sub denumirile de: leuentaler, solidoleonini, talerul leonin, leoninus etc. În Austria, în secolul al XVI-lea, un taler imperial echivala cu 36 groși. Taleri s-au mai emis în Ungaria, Spania (colonat), Imperiul Otoman (arsanlu-gurus), Rusia (efimac) și Germania (laubthaler); Aurică Smaranda, *Mic lexicon de numismatică*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura OSCAR PRINT, București, 2006, 78-80.

24 Găleată = măsură de capacitate pentru cereale și darea sau renta feudală: în grâu, orz, fân, plătită domnului, respectiv proprietarilor funciari; *Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*, p. 205.

25 Semării = dări, impozite.

26 Zaherele = 1. provizii de alimente necesare unei armate; 2. (în evul mediu în Țările Române) dare, constând din produse de alimente furnizate anual armatei otomane; 3. provizii de alimente; *Noul dicționar universal al limbii române*, 2, p. 1654.

27 Haraci = turcii au folosit termenul în două sensuri: 1) pentru ținuturile supuse

direct legii islamice, reprezenta impozitul funciar datorat de locuitorii nemusulmani cărora li se lăsase posesiunea proprietăților lor funciare; **2)** pentru ținuturile care nu erau integrate administrativ Imperiului otoman, indiferent de statutul lor juridic internațional, reprezenta o răscumpărare forfetară a prădăciunilor pe care le puteau săvârși, potrivit poruncii islamice, oștirile musulmane, regulate sau neregulate; *Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*, p. 214-215.

28 Sursaturi = rechiziție de alimente pentru oaste; *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, coordonator științific: Eugenia Dima, autori: Eugenia Dima, Doina Cobeț, Laura Manea, Elena Dănilă, Gabriela E. Dima, Andrei Dănilă, Luminița Botoșineanu, ARC & GUNIVAS, 2007, p. 1942.

29 Ruptoare = impozit fix; *Noul dicționar universal al limbii române*, 2, p. 1245.

30 Satarale = **1.** dare excepțională (în afara celor obișnuite), percepută în țările române; impozit, bir; **2.** povară, sarcină; pacoste, năpastă; *Noul dicționar universal al limbii române*, 2, p. 1258.

31 Podvadă, podvezi = **1.** prestație constând în transport, cărăușie sau rechiziție de animale de tracțiune, impusă țăranilor dependenți, mai ales în timp de război, în țările române; **2.** ceea ce transportă cineva (cu carul, cu căruța), încărcătură (transportată în cadrul acestei prestații); *Noul dicționar universal al limbii române*, 2, p. 1062.

32 Mertic, mertice = **1.** baniță cu capacitatea de una sau două ocale, cu care se măsurau cerealele (la moară); **2.** cantitate de cereale, făină etc. cuprinsă într-o asemenea baniță; **3.** măsură cu care se dă orzul și ovăzul la cai; **4.** dijma ce se lua la mori pentru făină; **5.** rație de mâncare; porție, tain; *Noul dicționar universal al limbii române*, 2, p. 805.

33 Olac = curier special (călare); sol, ștafetă; olăcălar; **lipcan de olac**, curier poștal călare; **1.** serviciu de transport pentru călători și pentru corespondență, înainte de introducerea căilor ferate; căruță de poștă, poștalion; olăcărie; **cal de olac**, a) cal de poștalion; b) om sau cal pus să muncească peste măsură; om sau cal hărțuit, muncit; c) cal datorat de săteni trimișilor domnești, olăcarilor (ca prestație temporară); **de olac**, a) care aparține poștei sau poștalionului, destinat transportului călătorilor și al corespondenței; b) iute, repede; întins; **2.** Impozit pentru cai, perceput în trecut; *Noul dicționar universal al limbii române*, autori: Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu, ediția a treia, Editura Litera Internațional, București-Chișinău, 2009, p. 1048.

34 Dajdie, dăjdii = dare, bir, impozit (pe pământ); *Noul dicționar universal al limbii române*, 3, p. 383.

35 Orânduială, orânduiești = **1.** ordine, organizare; **2.** hotărâre, dispoziție, poruncă; voință; **3.** ierarhie socială; rang; **4.** orânduire socială; *Noul dicționar universal al limbii române*, 2, p. 950.

36 Val = încercare, dificultate, adversitate; supărare, necaz; frământare, tulburare, neliniște, zbucium; *Noul dicționar universal al limbii române*, 2, p. 1587.

37 Bântuială = piedică, opreliște; Radu logofătul Greceanu, *Istoria domniei lui*

Constantin Basarab Brâncoveanu voievod (1688-1714), Editura Academiei, București, 1970, p. 253.

38 Poslușanie = **1.** ascultare, supunere; **2.** muncă prestată pe moșiile boierești sau mânăstirești; slujbă, muncă; **3.** slujbă religioasă; **4.** obiecte de cult religios; **5.** dezlegare; îngăduință, aprobare; *Noul dicționar universal al limbii române*, 2, p. 1081.

39 Ughi = monedă de aur maghiară. Între 1667 și 1692 echivala 1½ taleri sau 200 de bani; Florica C. Moisil, *Monetele din Țara Românească în timpul lui Constantin Brâncoveanu*, în „Cronica numismatică și arheologică”, anul XI, 1934, nr. 97, p. 39-40; Aurică Smaranda, *op. cit.*, p. 83.

40 Și de nimeni neclintit, după zisa domniei mele.

41 Iată dar martori punem domnia mea.

42 Vel = mare.

43 I = și.

44 Vel = mare.

45 I = și.

46 Vel = mare.

47 I = și.

48 Vel = mare.

49 I = și.

50 Vel = mare.

51 I = și.

52 Vel = mare.

53 I = și.

54 Vel = mare.

55 I = și.

56 Vel = mare.

57 I = și.

58 Vel = mare.

59 I = și.

60 Vel = mare.

61 I = și.

62 Vel = mare.

63 I = și.

64 Vel = mare.

65 Vtori = al doilea.

66 I napisah az = Și am scris eu.

67 Vă gradu = în cetatea.

68 Dni = zi, zile.

69 Văleat = în anul.

70 Io Constantin voievod, din mila lui Dumnezeu, domn.